

ВОЛЬНАЯ Беларусь

ТЫДНЁВІК
палітычны і літэратурны

УМОВЫ ПАПІСКІ:

На год . . . 12 р. —
На паўгода . . . 7 р. —
На 1 месяц . . . 1 р. 50 к.

Перамена адрасу 50 к.

Ніхай жыве незалежная
Беларусь!

Адрас рэдакцыі і адміністрацыі:

г. Менск, Захараўская. 18.

ГОД ВЫДАНИЯ II.

№ 36.

20-го кастрычніка 1918 г.

№ 36.

Рэдакцыя „Вольнае Беларусі“ просіць усіх сваіх падпішчынаў, якіх хочуча адтрымліваць тыднёвік праз пошту, прыслаць свой пачтовы адрас і дадатковых 1 руб. у месяц за перасылку.

Сьлёзы.

Мая і застываюць ад думак аб сьвечце,
На сэрцы — як камень ляжыць.
Бо шчасьце шчэ сёра народу засьвечце
І прыдзецца доўга тужыць!
Вядома, што смутак ані не паможа, —
Ад сьлёз нам які супакой?
Сьняваю-бы вясёлюю песьню я можа,
Дык дзе там да песьні такой!.

Настрою я струны і песьню складаю,
Дык мыслі, як цень, удзілі,
І, покуль на струны свае паглядаю,
Вось сьлёзы з вачэй пацяклі...
І цяжкія, горкія сьлёзы такія,
Што камень маглі-б прапаліць!
А што за карысьць, калі беды людзкія
І морам тых, сьлёз не заліць?!

3. Вехаць.

Курганы.

Тагды во, як лівню акупаў каналі
І блуталі з дротаў калючых шугры,
На могілнік немі якраз мы пачалі,
Чапілі курганы даўнейшай пары...
Дасталі людзкія струхлеўшыя косцы,
Іржавае стромі і крыж ад мяці
І некае-нешта, жалезнае штосьці, —
Адпескалі у двор да свайго паніча.
Студэнт, — наш паніч, — ён сказаў, што слу-

жылі
Калісьці вась шваду і стромі і меч, —
Бо швады свае тут залюкі алажылі, —
А троніны будзе французская рэч.
І ёсьцека гэта замок шэталота
Француза, каторы в Масквы уцякаў,
Бо край наш ваякаў з далёкага сьвету
Ця раз у сьне, як братоў, спатыкаў.
І шчыра спатыкаўся, як добрага госяці,
Давяў адначынак з далёкай пуці,
А ён, небарана, прастанючы косцы,
Зямлі беларускай моі адмерсі...

Во мінкая вельмі пасьцель у балое,
У жоўтым пясочку, дзе хвой ды ель;
Падушачку з белага сьнегу калое,
Вывадзячы песьню, крутуха-мільцель.
Улетку мацней, як зімой, яму сьніцца,
Бо зелена, міла і цёпла кругом;
І летам, у кветках, часцей-жа прысь-
ніцца

І край яму родны і кінуты дом.
Адкуль ён, прабуючы лепшаго лёсу,
Пусьціўся на зьведы на шчасьце у сьвет,
Аж покуль, дастаўшы ад некаго чосу,
Дарогай ня страціў да хаты свой сьлед.
Зблудзіўшы, нарэсьце, да пушч Беларусі
І зьведаўшы край, дзе жыве беларус,
Ён тут зажадаў, замарыўшыся, мусі,
Навекі зрабіць з намі дружны хаўрус
І тут адначыць вась, у напай старонцы,
Бо ціха, спакойна у нашых лясах,
Хоць мейей, быць можа, сагрэе тут слонцо,
Як дома, адкуль ён прыбытацца мога.
Паніч так таўмачыў, і вась яго мова
Збылася цвёрда ўжо на вачах,
Збылося ад слова ўсё і да слова, —
Аж жутка і некі бярэ дабе страх!
Во тах, дзе аковы капаць нас ганялі,
Дзе дротаў калючых мы лівню вялі, —
Зноў новых курганаў там горы узнялі,
Падняўшы энарадамі глыбы зямлі.
І тамка новыя добрыя госяці
Знайшлі адначынак з далёкай пуці,
У жоўтым жвірочку прастанючы косцы,
Ня могуць так сама яны адмысьці...
Там, там — дзе бок-во-бак даўно спачывалі
Ад рознаго часу і швад і француз, —
Як з Рэйнэ, так з Волгі ваякаў схавалі
На ніве адвечнай тваі, Беларусь.
Ніхай спачываюць, бо сьмерць паяднала,
І болей ня пойдзе на брата ды брат!
Зямлі людзям стане, ня будзе замала,
Як побач кладуцца, па-бранку, урад...

21.6-1918.
Менскі.

Захар Вехаць.

Нашы месты.

Ваколіцы Вільні

«Беларусь», — кажа Адам Кіркор, — край
могіл, курганаў, гарадзішч, гарадзішч,
урочышч, жамінаў і замкаў, — край, дзе
чужы на кожным кроку спатыкаюцца
сьледы арамізму і ў помніках, падан-

нях і песьнях». Тое самае кажа і вядо-
мы польскі і беларускі пэдагог У. Сыра-
комля, што на Беларусі кожная пядзь
зямлі крые ў сабе сьляды гістарычных
адарэньняў. Узгорак, ці груды руінаў,
крыж пры дарове, слуп, ці капіца, або
нават карчма, а стадолай пры ёй, — усё
тут зьяўляецца гістарычным помнікам
старажытных часоў. Так многа цікавага
пазавано скрозь на абшарах зямлі Бе-
ларускай!

Вось недалёка ад Вільні стаіць невя-
лічкая вёска Кернаў. Гэта — найдаўней-
шая сталіца беларуска-літоўскага гаспа-
дарства, пабудаваная багатым князем
Кернусам у 1040 г., як сьведчаць лета-
пісы, а напэўна, далёка раней. Княжа
Кунас, — кажа кроніка Быхаўца, — меў
двух сыноў: аднаго Кернуса, а другога
Гімбута. А пануючы яму ў зямлі Німаі-
дзкай, пачаў множыць і расшыраць і вы-
хадзіць за рэку Велю, у зямлю Запель-
скую; і прапэд рэку Сьвятую вышэй, і
нашоу мейсцо вальмі хароша, і спадаба-
лося яму тое мейсцо вельмі, і ён там па-
сяліў сына сваяго Кернуса і наваў тое
мейсцо на Кернусе Кернавам.

Каля 1230 г. князь Рынгольд перанёс
сталіцу з Кернава ў Навагрудак, але
Кернаў яшчэ надоўга захаваў сваё зна-
чэньне, як старэйшая сталіца.

К ліку даўнейшых, старажытных на-
сёлкаў прыналежаць Меднікі, з прыго-
жымі векамі замкам, на каторыя ня раз
рабілі аблогу рыцары. Тут, сярод адвеч-
ных пушчаў, была летняя рэзідэнцыя
князёў беларуска-літоўскіх. Тут любіў па-
ляваць вялікі князь Альгерд, жывучы ў
замку доўгі час з княгіняю Вульмянаю.
Цяперашняя Воетрая Брама ў Вільне даў-
ней звалася Медніцкай, дзеля таго, што
сюдыю сьмэдзілі ў Меднікі. Руіны Медніц-
каго замку захаваліся і да нашаго часу
і складаюцца з чатырохкантовай сьцяны,
— 16 арш. у вышыню, 195 у шырыню і
240 арш. у даўжыню. У 1655 г. замак
быў зруйнаваны расейцамі, хоць і раней
ужо быў паталячан.

Троікі павет самы багаты на сваім
гістарычным помнікам. Дзеньняў дзве
Троікі: Старая Троіка і Новая Троіка.
Старая Троіка, або Тругалі, старажытны
пасадок. Думаюць, што тут была сталіца
удзельных князёў уначу ў X ст. Цяпер
гэта вярэньне мейсца.

Новая Троіка пабудаваная Гедзіміна-
м у 1280 г. на месцы старога замку.
Тут да нашых дзён уцаліліся...

Дружэна, 1918
66127524, 1918
В. Л. Л.

лікавіжыцкая сталіца. Трокі—гэта атока (навуостраў), бо з трох бакоў абкружаны вазерамі Гальва і Спайсьце, і толькі з боку віленскай дарогі застаецца невялічкі суток, злучаючы гэтую атоку з матэрыкам. На беразе возера Гедымін пабудавану замак, руіны каторага захаваліся да нашага часу. Добра захаваліся дзве вежы і частка сьцяны. Істнуе вават і увойсьце ў лэх.

Але славу Трокаў складаюць руіны другога вялізнага готыцкага замку, пабудаванага на востраве, сярод возера Гальва. Замак сваімі сьценамі займаў увесь востраў, каля 2-х дзесяцін зямлі. Падвойная каменная сьцяна абкружала ўсю плошчу вострава, маючы на вышніх калчатках тры готыцкія вежы. Самы замак у кшталце паралэлограма пабудаваны быў у два паверхі, з высокаю вартоваю вежаю, узьнятаю над самым замкам. Малюнкі, якія бачылі там яшчэ надаўна, былі ў стылю візантыйскім.

Колькі ўспамінаў звязана з руінамі трокскага замку! Тут жыў храбры і добры Кейстут з сваёю красавяю Вірутай, аб жаніцбе з каторай беларускія кронікі апавідаюць гэтак: «І пануючы Кейстут на Троках і на Жамайці, услышаў дэсуку на Палондзе, імем Віруту, каторая дэсука багом сваім, падат абязію пананскага, панлюбіла чыстаець хавадзі, і сама была хвалена ад людзей за багіню. І прыехаў, князь Кейстутей сам, і спадабалася вялікаму князю дэсука, іж была вельмі крава і разумна; і прасіў яе, абый яму была малжонкаю. І ані не хансела аполці і адказала яму, іж я панлюбіла багом сваім чыстаець хавадзі да жыцця сваяго. І князь Кейстутей узлў ле моцне з таго места і правадзіў яе да стольца свайго ў вялікай пачэснасьці да Трокаў. І абаслаўіць брацію сваю, і учыніў вялікае выселле з браціёю сваёю. І паніў тую панну Віруту сабе за жану».

Тут, 30-го кастрычніка 1430 г., памёр найвышэйшы з князёў беларуска-літоўскіх, Вітаўт; тут 20-го марца 1440 г. кн. Чартарыскі, Даўгерд і Лелюш забілі Зыгмунда Кейстутаўна, брата Вітаўтаваго. Аб гэтай жудаснай гісторыі кроніка Быхаўца апавідае ў гэтакіх словах:

«Пануючы вялікаму князю Зыгмунту на Вільні і на Троках і на ўсіх Рускіх, і Літоўскіх, і Жамайцкіх землях, і сьліныя акрутаствы чыніў подданым сваім, а зладзца пад ражам шляхецкім: памілаваў іх імаў і цяжкія акрутаствы пад імі чыніў, навінне іх караў і мардэрствы над імі чыніў якія вымыслілі могл, над усімі князёў і панет і ражам шляхецкім усіх земля—Літоўскіх, Рускіх і Жамайцкіх; і быў таму ражам шляхецкаму вельмі акрутым, і ўсім учынкамі сваімі алымі прыраўняў сестра Анжыюху Сырэкаму і Гроду Крусаліскаму і к прадку свайму, вялікаму князю Літоўскаму, Тройдану, каторы сьліныя акрутаствы чыніў над землямі Ліцкімі і Рускімі. І тыя подданні ішо ўсё шліхата таму царю, як перныя рабы пану свайму, і нічога злога яму ня чынілі ані мыслілі. І ошча, апаніў князь вялікі Зыгмонт, не пасылаў алошні сьліны і маводзі ў сэрцы сваім на дэвяду пануючыню, кака-бы ўнесці ражам шляхецкі нагубіць і кроў іх разліць, а наддесці ражам шляхецкі пану кроў. І паніў свайх блізкіх і прыраўняў двух

князёў паймаў, хопчы а горло прыправіць.—паніў князь Юрыя Лынгвяневіча а князя Алельку Валадыміравіча. І пасадзіў князя Юрыя Лынгвяневіча ў меншым замку Троцкім, а князя Алельку ў Бернаве, а князіню яго а двама сыны, з Сымёнам і з Міхайлам ў Уцяне; і яшчэ на том мало маючы і на астатак раду і умысл свой злы на том заставіў: сьлім вялікі учыніць, а на том сьліме ўсю шляхцу высцінаць і выкараніць, а хлопскі ражам наддесці. І паніў граматы акаанік на ўсім землям сваім, уластам вялікага княства князям і панетам і ўсёй шляхце, прыказуючы, абый ўсе на сьлім ехалі, паводаючы прычыну рачы—аемекае, а злосьць сваю утаіў, што праціўку іх умыслю. А тот час быў ваяводаю віленскім Даўгерд, а ваяводаю трокскім Лелюш; і тыя два паны, даведанышы даставерна, яка тот сьлім паложан на пагубу ўсёго ражам шляхецкаго і іх самых,—і вазвалі к сабе ў раду князя Чартарыскаго; і тыя тры паны урадаілі і умыслю: князь Зыгмонта а сьмерць прыправіць. А іных князёў і панет на тот час пры Зыгмонце нікога ня было,—і на том раду сваю заставілі, іж самым ім гарады Вільні і Трокі засьці і дзяржаці іх на князя Сьвідрыгала, каторы ўнук да Валох на паражы Пабойскай ад Міхайлушкі Зыгмонтавіча. І урадзілі так і на правілі двараніна, родам кіяніна, на імя Скабейка,—і далі яму трыста воз сена, а на кожды воз па пачі чалавека ў зброях пад сена улажылі і па чалавеку, што вазоў дзяржалі,—і адправілі таго Скабейку да Трокаў, ікобы з сенам дзякольным. І адправіўшы Скабейку, і наслалі да Валох да князя Сьвідрыгала іскаці яго. А князь Алёксандра Чартарыскі з Скабейкам уехаў у замак Троцкі ў надзелью Вербузю. У той-жа час сын князя Зыгмонта вышаў з града да касыцэу, а сам князь Зыгмонт слухаў мшы ў замку ў ложніцы. І уехаўшы князь Чартарыскаму з Скабейкам со ўсімі тымі вазы ў горад і горад затвары; і людзі оныя ўсе вышлі з вазоў і напілі проста да ложніцы князя Зыгмонтавіча, ідзе он мшы слухаў. А быў у князя Зыгмонта мядзведзь, у каторым вельмі ся кахаў; і заўжды, калі прыходжыў да ложніцы, і как ланцаю дэспруу, тагды яго заўжды пушчано. А так князь Чартарыскі з Скабейкам, прышодшы са ўсімі тымі людзьмі, і дэспруу рукою на дзверам. І князь Зыгмонт мнімаў—мядзведзь, і казаву дзверы адчыніць. І тот час кінуліся да ложніцы. І пачаў князь Чартарыскі вымавіць яму ўсе яго злыя учынкы, што он чыніў над ўсёю шляхцю вялікаго княства, а к таму што яшчэ умыслю быў на аставак на том сьліме ўсіх князёў і панет і увесь ражам шляхецкі выкараніць і кроў іх разліць, а пёю кроў хлопскаю наддесці. І тыя словы вымавіўшы, рэка на астатак: «Што яб быў пачатаваў князем і паном і ўсім паям іці, тое ты цяпер іні аділі!» І кінуліся к яму, хапчы яго ўбіць; панетка ня было чым, і тот Скабейка ўхавіў шлі, у коміне што агонь напругуюць, і тымі відзі ўдарыў яго ў тот час, как Богасе чело паддесці каніан. І кроў спочыла з талы на сьціне, каторай-ж і да дзесь сест на сьціне ў ложніцы яго на вежы ў большым замку Троцкім. І ў тот час пая на яго маводзі яго, на імя Слаўна, на хопчы паддесці сьмерць гаспадару свайго,

панетка бо вельмі быў люб вялікаму князю Зыгмунту. А ані таго Слаўку увалі і кінулі акном з вежы. І он там ішо зламаў, а князь Зыгмонт у тот час жыў а даканаў».

Цяпер Трокі бедны павятовы гарадок, заселены найбольш караніамі. Значэньне Трокаў і яго слаўных замкаў стало надаць разам з сьмерцю караля Зыгмунда-Аўгуста (1572 г.).

Увесь бераг Нёмна, што аддзяляе цяпер Троцкі павет ад Сувалічыны, усёй руінамі замкаў,—сьведкаў безунічных пабегаў і крываваых бітвах з рыцарамі. Асабліва звяртае на сябе увагу гістарычнае мястэчка Пуна, або Пілен, помнае крывавамі бітвамі з Орданам. З гэтым мястэчкам звязана трагічнае здарэньне, як перадалі яго нам летапісы. У пачатку XIV веку на крутым беразе Нёмна існавала фортацыя Пілен, пабудаваная з вялізных бярвенняў, надзвычайнай тоўшчы. У 1336 г. грэскайстар Тэадорык Альтэнбургскі, з многачысленаю ратню, аблажыў Пілен. Гарнізон фортацыі складаўся ўсёго з 4.000 чалавек разам з жанкамі і дзяццмі, але на чале гэтай невялічкай дружныны стаяў храбры і адважны князь Маргер. Абложаны бараніліся з усіх сілаў. Калі на прыступу дня крыжакі ўсыпалі зрабіць якую шкоду сьцедам фортацыі, дык абаронцы за воч не папраўлялі. Нарэсьці крыжаком пашанцавала прыблізіць да сьцен усе свае сьдэвібітныя машыны, зашпурнулі ў сьцэдыню каля 600 стрэлаў з агнём і запалілі фортацыю з розных бакоў. Ратунку ня было. Тагды Маргер загадаў разлажыць вялікі касцёр, склакаў каля яго ўсіх сваіх храбрых ваякаў і запрапанаваў ім памёрць, але не здавацца. Ніхто не спрачаўся, і ўсе агадзіліся на гэтую аддаваенную настанову свайго князя. Прышла жрыца і стала адсыкаць галоны тым, хто аддаваў сябе на сьмерць. Уся маённасьць была кінута ў вагонь. Разныя цагнудася доўга, а тым часам рыцары падступалі бліжэй. Тагды Маргер, пусьціўшы ў ворага яшчэ некалькі сьмяртальных стрэлаў, кінуўся ў падзямелле, заклаў там сваю жонку і дзяцей, а потым пракалоў сам сябе сваім уласным мячом. Апошняя кінулася ў вагонь жрыца і ўжо дагарвала, калі упалі ў фортацыю крыжакі. Яны не знайшлі там ніводнаго жылога чалавека. Польскі поэт Сыракомля авіршаваў Маргера ў паніскавай пад гэтую назваю поэме, а Крашчэнскі напісаў нікавае апавідаваньне на гэты тамат.—Клосы*.

(Канец будзе).

Я. Л.к.

Тэатр на вёсцы.

Даўно ўжо і цяпер часта пінгуць і гавораць аб тым, што беларускі народны тэатр пачаў зьмяніцца і злучацца з сьвэрэ напавалінага адраджэньня народу. У гарадох і мястэчках на аповідаць часы беларускі тэатр пачаў развівацца. Але гэта, кажацца, напаваліна,

што найчасцей ён не выпаўняе свае лажнай ролі. У нас прывыклі выбіраць такія матэрыялы і так іграць, каб было больш смяху. Часта выводзяць беларуса ў адваротных постацях і вельмі радка паказваюць таго ціхага, добрага, вечна шукаючага праўды і згоды, беларуса.

Цяпер з радасцю трэба адзначыць, што наш тэатр пашыраецца ня толькі на малыя мястэчкі, але і на вёскі. І вось тут мы бачым тыя парасткі, з якіх некалі вырасце харошавыя расліны. А на здаровых і моцных галінках вырастуць пышныя кветкі. Той святлы нацыянальны дух беларуса выведзе яго на родную дарогу, згоніць з яго цывілізну, якая пасела ў час сну, і пакажа беларуса чыстага, як вада Нёмнавая.

Як вядома, вайна прывесла нам вялікае няшчасце. Напсавала экавамичнае жыццё, заразіла і психалёгію беларуса. Чыстыя вясковыя сяляне былі заражаны рожнымі психалёгічнымі хваробамі: распушта, неўважэнне свайго роднаго, а з тым і патраты чалавечага гонару, перайманне ўсяго чужога. Разам з усім гэтым з'явіўся нейкі шлам, каторы надзіў чалавека, як п'янага, заняўшы шлях, па якому трэба было ісці далей.

Але надта жывучы дух народны, каб гэтай заразы ды не пазбавіцца. «Пойдзе дымам усё ліхое».

Мне хочацца раскажаць аб адным дзеле.

У сяле Мікалаеўшчыне, Мяскаго навету, 13-го кастрычніка адбыўся спектакль, ці, мо' праўдзівей будзе сказаць, беларуская вечарынка. Наладзілі яе мейсцовыя і акалічныя вучынілі, разам з селянскаю моладзью. Наўперад пастаўлена была п'еса «На розумам сьцяміў, а сэрцам», а пасля пачаліся гульні.

Селіне ўжо раз бачылі тэатр у сяле. Салдаты, паставіўшы балаганы, вычваралі розныя штукі. Сперша так думалі і аб гэтым тэатры. Але нось тут выйшло іначай.

Трэба заўважыць, што пастапоўка была надта добрая. Сюэта—насташчая хата. Усё было зроблена надвычайна старанна і добра. А што датыча ігры артыстаў, дык можна сказаць толькі адно: добрае. То была ігра-насташчае жыццё. Ось тут-то ідаць было, што іграюць беларусы! Так і праходзяць жыццё тыны ідэальнай дзяўчыны, добрай мацеры, строгага бацькі, жартуніка беларуса. Ролі дачкі і мацеры былі выпанены з такім тупцём і шчырасцю, што

зробілі вялікае уражэнне на сялян, і я не салгу, калі скажу, што Мяскім артыстам такіх ролі удаюцца надта туго.

Пасля спектаклю вясковая моладзь, інтэлігенцыя і далнія госьці пачалі гулянікі. Танцавалі, сьпявалі, і усё то хораша, усё па-свойму.

Ці трэба гаварыць, што ня толькі спектаклі, але і гэтыя самыя вечарынікі могуць прынесці вялікую карысць? Ці ня лепш пачытаць аб чым небудзь, пра-дэкламаваць добрую рэч, пагуляць ды навесяліцца ўкупі, як марнаваць ночы, гуляючы ў «дваццаць адно»?

А знаходзіліся людзі, каторыя лічылі непатрэбным гэтую работу. То былі праціўнікі беларускага адраджэння (каторыя ня былі на спектаклі). Ці-ж не апілкамі іх голаны вапханы,—скажэце добрыя людзі?

А я гукую голасна:

«Дай, Божа, здольнасць, пачаўшым гэтую работу, вясці яе далей!»

М. М.ч.

У. Сыракомлі.

Чысты Чацьвер.

Быў Чысты Чацьвер—паранак па-годы.

У полі счарнелым лед гіне і тас;
Жаўранкі пелі, і ветрык загодны
Цешыў мыемлі у сэрцу зганяе.

Хінуцца людзі да Бога і сьвета,—
Міла для сэрца вясны пара гэта;
Ціснуцца хваркі на сінюму небу,
Ранняя мгла ахізіла ўжо глебу,
Над ціхай вёскай сврозь позар-свой
Звон гудзе нудна... імяна у касцёле.

I.

Перад званіцай замшонай, драўлянай
І пад пахіленай сьценкай касцёла
Сёння люд Божы вусюль наваколя
З тайнай вялікай сходзіцца зрана—
Грэх свой і болькі, за год перажыты,
Вызнаць з сьвязьмі каля грату на вухо
І пасьля—паклаю сьрухай разьбіты—
Хлеб спажыць мілы—дар Божога Духа.

Покі касцёл арганісты адчыне,
Люд да званіцы што-раз прыбывае:
Моліцца нехта, той грэх успамінае,
Тыя гавораць,—і час нека міне.

Есьць аб чым вёсці размову вясноху:
Час з сахой выйсці, а тут німаю хлеба,
Луг апрацаваць няскора травною,
Было для працы хоць як карміць трэба;

Сена няхватка ўжо у вадрыне—
Вязка апошняя зьсена у хвілю;
Руць штось с-над сьнегу галовачку хіне,—
Бог сьвятых знае, ці голад абміне?
Хопі, бач, у кожнаго роўна была
Доля, худабы, адны таямніцы,
Але з суседам пагутарыць міла,
Сеўшы на прызьбе, зя самай званіцы.
Міла «патакаць» у шчырай бласудзе:
«Так, так, Бог знае, што будзе, суседзе!»

II.

Ключ аб ключ бразнуу: ўжо аргані-

сты,
Шэпчучы псалмы, прайшоу па цвінтары.
Старцы гавораць: «Вось дзень урачысты
Згодна адбудзем, пазбыўшыся мары».

Ключ стары скрыгнуу у замку заржав-

лым;
Млее, дрыжыць стогн, каленіца зволі;
За арганістым люд крокам нясьмелым
Сьледам ухадзіць у касцёл што-раз бо-

лей.
Хача націпіць грамада прахадзіла,
Рэху той тупат нягулкі адбіла.

III.

Касцёлік убогі. Там-сям па нары
Чапляць вясковыя жоўтыя сьвечкі.
Вобраз старанькі у самым аутары:
Хрыстус маленькіх насцьвіць авечкі,
А на баках вась—налева, направа—
Божая Матка і «сьвенты» Антоні;
Анёл прад імі ўкленчыу слухава,
Патрон дзялю трымае у дазонах,

Твар і ўзгляд яго асны, набожны,—
Песьціць Дзіцятко сваё асьлярожна.
Тут пры амбоне ёсьць дзьве спавядніцы,
Абраз старанькі: на ём Збаўца сьвета
Ключ ад нябеснай аддаў таямніцы
Пэтру сьвятому,—то ласкі прыкмета!
А самых лавак пастаўлены збоку
Пара пратэстау, з іх кожна надзьерта:
Там сьвятых Юры гарцуе на цмоку,
Тут сьвятых Міхал барогае чорта,
Пальмачку Войцех дастау ад аніла,
Сьмерць увесь люд падзывае паугола...

IV.

Скрыгнулі дзьверы, грамада вясня-

кау

Міла ўзглядае туды за балаяскі:
А ксёндз старанькі ўкленчыу, запалау:
Просе прад споведзьдзю Божае ласкі.
Пау ля падножка аутара сьвятога,
Глуха азвалося рэху у сьлепе;
Служкі касцельнаго, хлопца малого,
Цененькі голас Miseratur трэне,
I Confiteor з дзяцінных вуст зыне,
З усьмешкаю ціхай, з абмылкай у лэціне.

V.

Плеббан падняўся, а малітвай у згодзе
Да спавядніцы наволі надходзе,—
Промнем зьле абліччо сьвятлое;
Сьвэсьціу знак крыжа, а людзі пад тое,
Сьніха жагнаючысь, цяжка уздыхнулі.
Лагодна кінуушы, ксёндз першаго з браю
К граткам пабугіным в сабе падкінае,
Бліжнія сьведкі далей чуць умянулі.

Стулу уздысеушы крыжам на грудзі.
Кеіндз пелым словам і пешыць і бу-
дзіць
Глыб душы смутнай, што змучана дыша,
Бог адзія толькі размову іх слыша.

VI.

Той, другі, трэці, за ім і чацьверты,
Зліўшысь сьлязамі, адходзе ад гратах,
З скрухай праудзівай у сэрцы разьдзер-
тым

Сноবাদзі шчырай ліецца астатак.
Кеіндз болым ня чуе, а Бог яшчэ слыша,
Як люд пакорны у далонях твар крые,
Шлё ён пакутныя пацеры у цішы
Сем раз «Айча наш» і «Здоровась Ма-
рыя».

Нюкі-ж сардэчна, як Збаўца у Агробіц,
Модлы на споведзі люд адіраўкае
І раз апошні павіне: «Хвала Ойцу»,—
То з шмб касьцельных промень спадае.

VII.

Дзеваць і дзесят гадзінік б'е глуха.
Кеіндз паміж гратах сьдзіць, спавідае,
Люд пачародна грэх тэпча на вухо,
А то з аднустай ідзе—кеіндз жагнае.
Кленчыць адзія, эпоу другі, а там трэці
Перад абразам, як малыя дзеці,
Паўне,—які-ж бо быць грэх у іх можа?
Той штосьці пану адбуркнуу нягожа,
Той прадаў жыто задораго вельма,
Трэці у падзелю уніўся, як шальма,
Альбо на братні надзея хто сьгае,
Косячы, межу суседа займае,
Ці мо' у летку дожджы дакучалі,
Дык у калотях, каб сено ня згізло,
Крывавыя працуючы, сёмы дзень ваге,—
Ломе падзельку—і у сьвятло так было,
Мо' наракаў з іх хто часам на Бога;—
Во грэх сезаніна—скарга, трывога.

VIII.

Плебам, што з людям пражыў свае
жыццё,
Стаў яго боцкаем: кіруе, правадзіе,
Знаючы грэх іх і сэрца іх біццё,
Делаў гакочых дае ім і радзіе.
Слоўце унесь і слоўце нарадзі—
Шчырай кляцтва на усе Збаўны равы:
Заран жалі пройме, сьлезы выплывае,—
Грэшнік пакорны ўжо з Богам злідавае.
З догмай душой, без уніску сумленьня,
Выстаў з аднустай—хто варт раіра-
шэня.

IX.

Так пачародна народ падступае;
Скора сьлязкі пры гратах тут ступае.
Добрух душу пакора змушае
Паўніць касьцёлаў сьвятлах прымазанні.
Твар жэзэ загодны, злой мыслі ня мае
Ані ў сьмешках, ні ў пачарым паглядзе,—
Грэх і нігі, аднак, сьведз шмільне
І на жытцу мекі з думай сьдзіе,
Мага з пачару жыць і падзіе,
Тут шмільне хваі свакоб спайсу духу,—
Хваі хваі сьдзіе? Мо', першым боі
Шлё шмільне мекі сьдзіе сьдзіе сьдзіе.

Хопь на галоўны каючак ня мае,
Што уядаюцца у цемі знарову
Ні тых маршчынаў, што век укладае,
Нібы як з літар, на твары глыбока
Жыцця гісторыю. Промнем злапестым,
Зьме блзвінасьць на вобліччу чыстым.
Нібы стыдаючысь, к гратам нясьмела
Наша пакутніца што-раз бліжэла.
Гэтак руяніцца грэшнік ня можа,
Гэта ня гамба, ня сорам—крыў Божа!

X.

Кеіндз знамя крыжа адзначу над
сё.

Дзеўча жагнаецца, кленча над граты,
Тулючысь сьцісла к сьцісла галавою;
Рукі злажыла і—споведзь зачата.

Сьведкі! Схініцеся, слухаць ня можна,
І у твар паглядаць ёй асьпірожна,—
Хай ваша вухо грахоў ня прыкмеце,
Кожны з вас твару хай смутнай ня ві-
дзе:

Слово падчуае,—вельміце праце,—
Споведзь дзяўчыны зьліваеца, абідзе.
Давіе ёй шчыра прызнаецца Богу,
Хай сілы узмоцніць у мілым патхненні,—
Хвіля, другая—уступе дарогу,—
Споведзь каротка, як дыху патхненне.

XI.

Цэлы квадранец, як споведзь дзяў-
чыны

Цягнецца. Людзі глядзяць вось цікава:
Бачыць, б'е квадра і б'е поугадзіны,
І што раз далей гадзінік б'е сьрава.
Плахтаў укрыўшыся, дзеўчынка тая,
Кленчыць яшчэ перад гратах пакутнай,
Плебам старонькі, як бацька, чытае.
Шчыра на вухо ёй штосьці памінутна.

Кончаю споведзь. Пакутніца здаю
Пала расчулена ля спавідніцы;
Бледнал, плача, кляючысь з жалю,
Сьлез ня стрымае. А кеіндз таямніцы
Выслушаў добра і доўга маліўся,
Твар пахмурнейшы што-далей рабіўся,—
Мусіць за цяжкі ім грэх быў пачуць.
Ох, калі грэх той сьмільну нябогу
І заслужыла чысцовых мук многа,
То няпер аднуст, напэўна, мекі будзе.
Першы раз глянула вокам, бо людзі
Вельмі цікавыць: узглядзі жывіліся,—
Тысячы джазаў ёй у сэрцу уніліся.
З туці вялікай, хопь нагды хансала
Плач стрымань, горкі ды сьмільне нн
мела,

Ляліне блзсвае чуюць у касьцёле...
Посыла, каб людзі ўжо не глядзелі.
Вочы ў абедзінне укрыўшы далоні,
Хутка адходзе мекі пачарым філарату;
Там, перад Маткай Надсьвешнай у па-
роце
Падзе ніцца, абмільне ахвару.

XII.

Тым часам сповідаў ішла чародна,
Той, другі, трэці падходзе з нішю,
Ніцара прызнаючыся пачы прысма;
Дзеўча на матка, ці нуж, понарада,
Так пачародна ўсё дзеўцы пакуту.

Кеіндз адпушчае грахі праз мінуцу.
Ад спавідніцы адходзе люд крыху...
Старац касьцельны на рэчню мну звоне;
Хвілею тою, з сівізнай на скроні,
Дзед падыходзе да гратах паціху.
Укленчыў пакорна, жагнаецца зволі,
Цяжка уздыхнуўшы, свой твар засланяе,—
Простае сэрца ня маніць ніколі,—
Шчыра грахі на адным выкладае.
Грэх невялікі мог быць у чалавеку,
Што у шхай вёсцы з прастымі людзьмі
Век аджывае, і у цэлым тым веку
Скрыўдзіць суседа бярогся часамі.
Чыстая кроў, што на жылах б'е ціха,
Сталыя мысьлі заве да спакою,
Любасць, нянавісьць ня рвецца ўжо ліха,
Сэрца ня іграе, як даўнай парю.

Дарма на хорах зьле арганісты,
Хопь і пара ўжо імну адіраўкаці,
Старац праз хвілю абрад урачысты
Сковча; кеіндз доўга ня будзе трымаці,
Міна праз квадранец зачнецца,—ні да-
лей,

Сьмела хай сьвечкі закрывіцца пале.

XIII.

Старац, тым часам, кажа ўсё віны:
Люд, зацікавіўшысь, здале вартуе,
Зэгар касьцельны прабіў поугадзіны,
Б'е тры квадранцы—кеіндз з старцам
талкуе.

Вось закрыстыя з непарыеннем чакае,—
Сіуе усюды, стаў хлопцаў галіці,
А арганісты «Introit» іграе,
Каб з спавідніцы кеіндз адазнаці.
Сьвечкі гараць пры ўсіх ужо аутарах,
Псальмы пакутныя сьмелян грамада;
Кеіндз спавідае, між імі ідзе рада,
Відно узрушэньне ў обоіх на тварах.

А як, парэшці, па сповідзі мілаі,
Старац пау тварам, кеіндз пацер стаў
правіць,

То, на вачах іх назнаць можна было,
Што яны плакалі,—мабыць назбавіць
Старца ад грэху кеіндз ня меў права.
Моцна дзед плакаў—дзіня, быц, малое;
Німа лежаў, а народ так цікава
Быццам на дзіва глядзіць: што такое?

Доўга дзед плакаў і сьмільну і пры-
туці,

Твар у касьцёлах скрыўшы далоні.

А пераз хвілю з кеіндзем разам сьлугі
Вышлі ўжо на мну. Звонік арка звоне,
Кеіндз плае «Gloria» звычайна, як трэ-
ба,—

Чэціўраам Чыстым ахвара для неба.
Цяжка народу абніла баласкі,
Моліцца, у грудзі б'е шчыра шмат разы,
Каб як дажджэцца Божае ласкі;
Цела й Краві Збаўіцеля без зьмалу,
Пацер з ахвараі пабожнай злучае,
Муні Хрыстуса у душы размакае.

XIV.

Кеіндз узну павіну, чытае у мінлі,
Што сьвятлы Лукаш аб мукх тых пілі;
Хрыста сьмільваючы «Гордія» і «Блазі»
Арганіст абнілаці цісьне кляніны.

Моладца піжба... хто добры той мае,
Той арганістаму у тахт памагае;
Хлопцы касцельныя сьмела і чыста
Кажуць адповедзь: «Gaus Libi, Christel!»
Грымелі разам клякоткі старыя
У гэтых хлопцаў свавольная далоні,
Божны па «Sanctus» па дзевяць раз
звоне,

І як кверху надые ксёндз Дары Сьвятых,
Келіх ці Гостыю. Але клякотка
Моцна заляскае у шмат разы можа,
Як ксёндз дастане ўжо пунку з сяродка,
Зьвернецца к людю і напча хлеб Божы
Прыме. А слугі у тэй самай хвілі
Белую канай балаякі абкрылі.
Люд у рад кленча са срухай па твары,
Рукі як нібы у гробе складае,
Жанке, мужэ, дзеці, дзеучаты, дзед ста-
ры—

Кожны прад Гостыню мыслы спавядае.
Ксёндз пражагнаўшы люд увесь касцель-
ны,

Скора надходзе к грамадзе спачатку
І, паутараючы тэкст эвангельны,
Гостыю у вусны кладзе на-парадку.
Кожны, спажывшы, скрыць радасць ня
можа.

Сення бо у грудзях гасцёное Сын Божы!
А пакідаючы звалі балаякі
Радзі старыя, і моладзь і дзеці;
Знаць па вачах іх, што варты ўжо ла-
скі,—

Твар іх спавоем і згодаю сьвечне.
Ці-ж то падоуга? Мой Божа, мой
Божа!

Вельмі дуня чалавека слабая:
Ліхо у парозе, на могілках можа
Забраць спакой наймілейшы чакае.
Покі дзень заўтра крыху разьвіднее,
Сколькі-ж над намі хмур зьвісьне ізноў?
Скарб намай споведзі з хвілес малее,
Мы пешчасьлівы і грэшны панова.
Але, каб толькі ставало ахвоты,
Бесы дая пацехі нам: сьлёзы, хлеб Бо-
жы;

Тым толькі цяжка, шмат жалю, нудоты,
Ксёндз адпусціць каму грэху ня можа;
Тыя ня могуць спазнаць Божых Дараў,
Мусюць ад стыды шукаць сабе сховы;
Мусюць туліцца між цёмных філіраў,—
Так, ня дзячына і старац вяковы.

XV.

Сьвечкі агасілі, каберац прыбразі,
Сьвятых Сакрамант на месцы схавалі,—
Рытуал Рымскі у Чадвер Валкі
Однуены некім... Чутны толькі ўсклікі,—
Горкай сьлязою увесь народ злілі,
Моладца шчыра і блыццэ у грудзі,—
На ўспамінак, як Хрыстус пабыў
Бач у Пілата, год з тысяч дэве будзе.
Ксёндз, што ад досьвітку ірану аб-
срга
Здаду ўжо орыят, цёе спачыналі,
І арганісты прысьпевае многа.
Люд сьпывае сконцаў—ужо ня чуваці.
На нове сьлязнаў чутно у здагадку.

Што люд адышоўся далёка і свора,
Змучаны два жабракі па астатку
Ідуць, кульгаючы, к дому з узгорра.
Толькі прад облікам Найсьвешчанага

Панны
Старац з дзяучынай зносяць зёс сродкі.
Неразграшоныя, льюць блуэстанна
Сьлёзы і туліць свой твар да падлогі.
Старац падняўся, як сілы ставало,
Кіем надіршысьшоу, молючысь Богу;
Дзеуча лшча доўга свой жалі вымаўля-
ла,

Посыла устааа, пашла... ля парогу
Скленила, крыж па сьлё пааажыла
Ды пераз поле барджэй наснышыла.

XVI.

Здала за вёскай відаць вуль магіль;
Крыжаў драўляных тырчыць там багата,
Дуб за магількамі думны, пажылы;
Далей бярозка, пры ёй прыпадзяты
Насын пешчаны, абросшы дзіка;
Тут ня чуваць жаднай птушачкі крыка.
Гроб у канцы быў. У ім ужо даўна
Сын удавы спачывае самотны,
Колісь на скарыцы іграў надта сьлаўна,
Песьні у живо складаў ён ахвотна.
Посыла прад сьмерцю сваёю рок цалі
Змоук, як-бы сьценка; ня вырак ці слова,
Як у пасланні. Нарэшні панова
Цінь стаў ганебна, з людзьмі стаў сьмелы.
А калі часам ня меў з кім дзяліцца,
Сам адзім ціу так бліз меры, без крак;
Снуу, як шалены, як нібы-то скрыцца
Думаў у мшарах далёкіх ці у гаю.
Праве паугода, ці можа і болей
Ціу і паяу ён аб злой сваёй долі.

І пераз трунак збалеў надта, знужаў,
Здабралося сэрца і нуль біў гвалтоўна,
Мелі лачыць бедака, бо зьнядужаў,
Але ўцёк ён, сказаўшы: «Усё роўна,
Беднаму хлопцу напрасна лачанне;
З лекароў жады ня дасць паалячэння,
Леняў у лесе самотнаму марыць.
Голасна песьні па волі паяці,—
Чымся у вёсцы, паміж сваёй браці.
Паміж вяковых дзвучатак састарыць.
Там у прасторы... Пусціце самога.
Думаў і песьні зляку а там многа,
Там-бо дзячына мнэ сэрца ня струе:
Міласць дадзерка, калі дэаіруе».
Брэдзючы гатак адрочы блз долі,
Сьвет правінае і нё што-раз горай;
Песьні наводзіць аб няшчэці, аб полі,
І аб каханні, аб плузе, аб моры.

Часам у лесе бярозку, яліну
З пазнач абніме рукой у нааавіну,
З ціхай ўсмішкай прад сьлёзы пытае:
«Ці-ткі, сапраўды, яна лшча кахала?
Шчыра ці будзе кахаль яго, керна?»
Потым аслабей ншч набога блэморне,
Змоук і па ціу і па еу, і абладзена
Тут, пры дарозі, відаў Богу думу.
Людзі знайшлі яго груп нааішчэны,
Тут у канцы пааавалі над труну.
Але як быў пешчасьлівы прж жанці—
Ня мову нааішчэны прышоў ад паліці.

Тыдзень, ня болей праішло. Во з пры-
казам

Смале пачтовая тройка імглоу,—
Прэцыя у вёску з вуралікам разам.
Кожны стрывожана шапку здымае,
Галаву хіліць, пашон адбівае.
Кожны з прымусу прыймае прысягу.
Што бедны хлопцаў меу усюды навагу
І што з пухлізны памёр ён, нябога,
І што вады ужываў вельмі многа.
Хто-ж прысягаць ня хапеў—адказаўся,
Той плаціў грошы. А хто па прыказу
Прысягу прыпіў,—таму Бог адразу
Кару заавчыў—ён бедным застаўся:
Дзёці, здароўе, здабытак—рукою
Гінуло, чэзла з агнём і вадой.
Во і ня дзіво, што у вёсцы ўсякі
Злосна ўспомне, бо даўся у знакі.

XVII.

Хутка дзячына блыць куды вочы,
Аж да магіль, ня знаючы згрозы;
А пры-кацы ўжо старац нааочы
Ціха малітву, крываць сьлёзы.
Не на згавору зышліся—з прычыны,
Бо разграшэння лны ад плебана
Сенні удвох, спавядаўшыся зрана.
Не атрымалі, бо Бог іх іравішч
Ім праз ксёндза воеў ня мог даравалі.
Але няужо-ж-ткі віна тых двух браці
Мела штось спольнае з тою магільай?
Што іх двух віжа з страіваю сілай?
Грэх ці адкупіць свой, плачучы столькі?
Бог адзім знае, а ксёндз другі—тоаькі!

XVIII.

Белаго сьнегу пушыстая кана
Дэ-ня-дэо трохі чарнецць пачынала...
Цёпла надвор'е, мінула ахліла,
Там сям с-над лёду руччоў струя гнала
І, спаласкаўшы узораны нівы,
К рачыцы цягнуўся іх шум галасьлівы.
Толькі на узгорках, на гонай магілье
Суха, жвір жоўты сьвішчуе здааьку.
Цень на блакіце адзначвае ўсхілле
Старца, што кленчыў пры гробе тым
збоку.

Бедны, схіліўшыся нізка, чытае
Псалмы з кантычкі і сьлёзы раніе
З твару, укрытага моцна у ааоні.
А як рукою сьлязінку са скроні
Сцаір і стаў згортаць волася з твару,
Дзеучына, узглінуўшы, скоро наааала
Грабкву вяковаго. Нам роўную кару
Ксёндз даў абодв—ці што лшу стала?
Чым да нябошчыка мець ён што можа?
Не, напат мыслі пуская тэй ні гэта!
Ён дзз нябошчыка быў лешчы адбраты,
Снуу разам песьні, іграць пучку міла,
Быў неразлучны у будні і сьвято
І за сумленнасьцю ўся ібска лобода.
Жаднаму у жанці ня зробіў абраду,—
Але лану-ж лшу ксёндз разграшэны
Сенні на кншадзі даць ня мог праду
І на магільку прышоў, жб прашчэны,
Плачучы, напрасна у спайго друа?
Чымся ён ішоў, і што за прышчэны?

Старца, угледзіўшы, дэучына тая
Мелі ўжо скрыпкі ды дзед той у хвілі
Гэтую і мову прыпамінае,
Ройна—разам сягоння дзесь былі.
Усё ўзгляд уляціўшы ёй у вочы,
Дык сьмяецца: «Відаць гэта чары!..
І тваё сэрца тут сплывае хоча!..
Дух нас тут—забуцау—ах гроба ах-
бярэ...»

Знаю, бо чуу я... Чаго ж ты, вайбога,
Сёння прышла сюды? мысліш сьлязамі
Цень уіраець яго?—Не, ўжо нічога
Паче не паможа. Мы віны тут самі;
Вечным свай бедны Сымон спачывае.
Ен толькі нас абаіх, любіў дужа.
Што ж у падзяку за гэта ён мае:
Ты паче гора, я—джало ад вужа».

Сказаў так сьрдзіта, зноў бярэ у
рукі

Косынку і псалмы пакутныя правіць.
Бедная дэучына шмат першын мукі,
Сёння пачынае жыць яе давіць.
Цімацца ёй вочы, у твары бліжнее.
Кленіць, заломіўшы рукі пры гробе,
Хваце пэску горсьці і з жалю аж млее;
Цісьне жывіт твару—ня помне, што
робе.

Пача крыча і сьні ціха тое,—
Лезьце ўжо месцяць яго яе грудзі.
Старон, развалены моцна, пад тое
Кажэ: «Дзіцятко, пачаў, ляскай будзе».
Радзючы беднай у цяжкай надолі,
Ціха заплакаў і сам з таё адмогі;
Ляскай таму стане і зьменшацца боці,
Хто яшчэ ўжэ заплакаў з трывогі.
Дык пачаўшы той камені, што цісьне,
Знаціцца з сэрца і сьлязкай павісьне.

XIX.

Плакала моцна дэучына; знаецца,
Сьлязы пачуць аж у гроб дахадзілі.
Столькі ў той брові, с-пад сэрца што
раецца,
Сьня жыўчал і жалю у той хвілі.
Паче, моу пасланец той ад Неба,
Мукі аблегчы, уцеха ёй мінца,
Сэрца дэучыны пачуло, што троба

Словам з кім небудзь цяпер падзяліцца.
XX.

«Вы на мяне усё? Мой Божа... дзіу-
люся!

Хочаце кідаць заваец нягоды...
Мілы Тарасе, на усё я сьлянуся!
Як Бог на небе, як ёсьць дзень пагоды,
Несправядліу ты, ня зводзі мяне к болю!
Калі я й грэшна, то мо' праз сваю волю.
Паўне, казаў ён, калі, у якой хвілі
З ім я зьявіўся і гдзе яны жылі,
Гдзе Сымон з маткаю хатачку мелі,
Як спатыкаліся мы што нядзелі,
Як на Сымона ўся вёска, бывала,
З нейкай абрыдай усцяж паглядала,
Бо з імі разам ня веў ён забавы,
З твару праз тое ня быў ім цікавы.
Але я постаць і твар сьціраціны
Крэйка ўзлюбіла ўсёю душою,
Узгляд яго востры, ласкавая міна
Сэрца сьродак дастане бяз бою.

Часам, сабраўшыся, суседзі, суседкі
Весела жарты разводзіць і сьмехі;
Скажучь пустое—вось так для пацехі,
Ен толькі гляне, але ўзгляд меткі
Мігам прыстыдзіць. Дык кожны балуса
Жарт які дрэны ськазаць пры Сымоне;
Так між усімі ён стала трымаўся,
Слова ня скажа — ды ўзгляд у сэрцы
тоне.

Вось, калі часам між гурту самотны,
З радасьцю у вочы яму паглядаю;
Сэрца ўзгадвае мыслі ахвотна,
Альбо аб чым ён казаць яшчэ мае.
Але ж і ён во,—ня раз прымечала,—
Мыслі мае адгадаць умеў скоро,
Як-бы то дзіво яму паматала.
Мілы Тарасе, я шмат мела гора!
Днём ня убачу яго, дык мне смутна,
Сны ноччу лезуць, аж жыць мне ня міла...
А там над рэчкай, над вербай пакутнай,
Камень ёсьць... там мы, ня раз гэта была,
Сядзем, гаворым... У вечар пагодны
Шастае ветрык палюці, загодны.
Часта Сымон тут з работы прысядзе,
Мне зноў здарэнне, патрэба,—паможа

Бегчы у тую старонку пры стадзе,
А то матуля пашле чаго можа.
Бацька прыпомне калі пры вячэры,
Што у затоцы ня ўставіў вяшчэры,
Альбо забыўся на беразе вуды,—
Мужу пазбегчы, бывала, усюды.
А там над рэчкай Сымон прывітае,
Дасць «добры вечар», аб чымсь запытае,
Рада ня рада—выслухаць мужу...
Чы-ж я любіла?.. Шчаміло штось душу!..
Бо Сымон часам кажа мне: «Марта,
Хоць будзем бедны, ды будзем у пары,
Аб іным жыццём і мысьліць ня варта!
Але, сястрыца, пакуль усё мары,
Покі нас шчасьце абодвух зьяднае,
Покі у бацькоу папрашу дазавлення,
Покі к аутару падойдэш,—святая,
Шчыра прызнайся, адрывся сумленна,
Чы мяне любіш? скажы мне, плбожа!
Але ты, Марта,—крыў Божа! крыў Божа!
Мыслі напусьцім свае за другімі,
Шчасьце шукаць ты пачнеш паміж імі,
То тагды будзе беда нашай долі,
Лопне апошняя нітка у жмені!..
І аж заплакаў: прад ім на казені
Марта прыпала. «Не! Бог не пазволе,
Каб наша сэрца забілося здрадай,
Ці мо' астыла, ці сьцісцілось вадай!»

Меў мне шчаслівы Сымон штось
сказаці,

Але час позны,—уменала я з лавы
З радасьці мо', ці з апаскі—як знаці?
Сэрца дрыжало. У хаце цікавы
Бацька пытае у Марты прычыну,
Што так абляднела, насупіла міну.

(Канец будзе).

Пераклаў А. Пауловіч.

3 паперау К. Каганца.

Такая доля.

На браве лесу лістоваго, падшытаго аршнікам і пауты-
лінамі старымі развесістымі хвалямі, на мяккай, зіхаччай усе-
лякімі вяскамі траве, ляжаў дзіцюк. Гадоў з восемнаццаць
яму было; а недажэтка яго пасьвіўся боць бузаны.

Лежаў той хлопчына чарнявы, залажыўшы рукі пад го-
лаў, і відаць добра яму так было, бо вочы яго варыя неяк
весела глядзелі то на воблачкі белыя, каторых лёткі ценьны
ветрык гнаў кудысь на чыстаму сінему небе, то на расінкі,
вісачыя на лістох і мігаючыя рознымі аганькамі і каторых
соуеёўка, недаўна вызьнінуўшае з-за лесу, яшчэ не усплело
асушані. Часам наслухоўваў, як-бы стараючыся расьліну
птушачыя галасы, ды гэта яму, паўне, не удавалася.
Іх галасы ўсёлякі твар Божа любіць прыбіраць.

Лённая птушачыя галасы з зыкам усялякіх мошак ды казьяваў
зылівазіся у вадну музыку, каторая чаруе, так ськазаць, лёт-
дзей, а каторую так мала знаюць гарадзія. Хароннае тубы
яго былі трохі разінуты, і сьвяціліся белыя, як часнок, зубы.

Ды відаць не заўсёды яму так добра бывае, бо на ху-
дых яго руках жылы, знаць, ад працы былі набрыняўшы, і
босыя ногі яго былі пачэскаўшыся і выглядалі, як кара; ва-
ласы, знаць, даўно ня чэсаньныя, былі збытаны; сьвітнына,
знаць, козісь бега, цяпер шэра і абтрэпана; кнігуля зробная
хоць дзеля сьвята далі яму чыстую, порціны гэтак-жа чыстыя.

Ды вось яго пекнае абліччэ чагось зачэпнае, знаць на-
гадаў аб сваёй цяжкай долі. Ды яно... даўнаці! Як яму
будзе, як лето пройдзе? Ён... даўнаці, сьлужа парабкам за
былі-што у мала... ад сабе і, знаць, не саўсім
здаравага... значна па калі і па тым, што па-

лето лётка сьв-так, бо хоць і працуе можа і цяжэй, як
другой параб, ды за тое на сьвечі ценьна і хоць у нядзелі-

у сьвято мае аддышку, каля насучы. А прыйдучь хо-
зіма, мяцеліцы... Тагда што яму дадуць, аврануць? Пры-
яніць да павяржанага вопраткі дэжаву, панашану кажуху
лапці надзітаваны. А і ён ног-бы меці свой кавалак зямлі,
топ і невілічкі з поў-чэрці, а ўсё-ж свая. Ды ўсё суды
ны валастыны...

Было двух братоў на чверціцы зямлі. Меншаго здалі у
аддаты, а старшаго застаўся на гаспадарцы. Вярнуўся меншы
з маскалеў, застаўся у двор за хурмана; там пазнаўся з па-
раўкаю, ажаніўся і, прыдбаўшы двое дзетак, сам Богу дуну
даў. Тады удаве дзе дзецца? Стала у дзевера зямлі да-
дзіць: дзевер ня дае, пайшла у суд, — дзевер судзіць у за-
дзі, бо меу чым, а яна не здагадалася нават наноу упра-
ць, каб з членам перагаварылі: пайшла да члена у горад, —
дзевер першы дапаў, завёз гладышчк масла, надобчк мёду, з
поў капы яец і парасят са тры. Член ён пагаварыў такога,
што і сам, пэўне, не разабраў, а у канец канцоў прыйшло з
прысутства у воласцы, каб перасудзілі наноу. Перасудзілі:
калі ёй месца на хату, кавалак агароду, як старой бабе се-
рці і-усё па усём. Яна у дварэ выпрасіла вярхоўя на хату,
дзі добрыя, за пачастунак і за добрае слово, хату зрублілі,
так пазычыла на адработак у суседа грошай рублёў дзе-
сяць і за гэтыя грошы накрыла, а заміж сенцаў, прыставіла
цукру з запак.

І стала там жыці з маленькай дачушкай і на хлеб за-
бляці: летам — полівам, грабівам, жывом, а зімой — прадзівам,
старшаго сына у людзі аддала.

І вось гэты хлопек ужо і лет дарос, а ўсё службыць у
то-ж гаспадара. І ляжыць ципер на краю лесу, коня насе-
дзімае ды гадзе. А ён думіць умее!..

Ліпень 1902 г.
Менск.

Янук Норук.

Пылінка.

(3 латышкага).

Высока, высока у паветры летае пылінка. У прамен-
ніца яна блішчыць і пераліваецца рознакаляровымі хвар-
ціха спускаючыся ўсё бліжэй да зямлі.

— Як маюся, зямелька! Як маюся, палеткі! Як маюся,
ля лугі!

Бывае, вепер паднімаець пылінку ўгору: пылінка пахі-
да, паліцца, аж покуль зьвечарэе і ціха стане паветро.

Тагда пылінка, пры захадзе сонца, выходзе на лісто-
вожы.

— Добры вечар! — прыемна ўздыхае рожа.

— Вечар добры! — шапоча пылінка.

— Адкуль?

— З неба!

Рожа чырванеець. У ле коначках заблішчэла сьлязінка.

— Што мая мамачка парабіла, у небе?

— Цуцы!

— А як маюцца мае сястрыцы?

— Цуць... у ног Паўлінкінай.

— А мая малодшая сястрычка, зьвінула ў банцы-каля,
сам там?

— Яна там... цуць, руманая, руманая...

— А ці добрынька у тебе?

— Мусі быць!

— Як! Пяўжо-ж ты не адчувала вышэйшага пахання?

— Я — пылінка. Я згубілася у нудным небесным зіні-
ні. Нікім ня ўгледжаная, не вартоўная, я вярнулася ізноў да
зямлі.

Вечарковым дыханнем папаяла на рожу. Пылінка ўзня-
лася да яловых галінак і апусцілася пасярод зялёных хвой.
Адштуль адрываўся шырокі прастор на лугі, на нівы і хмы-
знякі.

Каля маладога сьвінку знаходзіўся масільнік. Званар як
раз адчыняў вокны капіцы.

— Бім-бом! — загудзелі званы.

Галінка елкі ціха ускалыхнулася у вясчэрнім паветры.
Але пылінка моцна трымалася за хвойку.

Невілічкая мурашка ўзбравалася да самаго верху высо-
кай галіны, каб абгледзіць гэту названую частку сьвету, і ўба-
чыла блішчэшую у пурпур захаду пылінку.

— Нягодна бадзяка! — запішчэла мурашка. Пылінка бо-
язна глянула на мурашку і ўздыхнула.

Так, яна і сапраўды была бадзяка, у гэтым яна і са-
ма прызнавалася. Пылінка аблітала ўсё чысьленька небо, зда-
ралася быць і на сонцы і на зорках, — але нідзе яна не ма-
гла прынасьціцца, не магла сабе у жыцці знайсьці сунакою.
Усюды яна была толькі, як пылінкай. Зоркі праясьнілі з агні-
вым грукатам, як вэлізарныя галы, па сваіх пуцявінах. А
яна, пылінка, асталася лёгавыкай удалоку за імі. Спрадвеку
носячыся з аднаго месца на другое бяз гібелі, але і без
сапраўднага жыцця.

У глыбокай, глыбокай старыне, казі Найвышэйшы тварыў
сьвет, пылінка у сваёй вялікай пагардзе адлучылася адна ад
прыроды. Яна жадала зрабіцца асобным мірам. І сапраўды яна
асталася адна, гэта гордая, неслуханная, неатрэбная пы-
лінка.

Гэту ноч перакаротала пылінка на зялёнай галінцы елкі.
Як настала раніца, званаў прыноў на масільнік і абвясніў,
што прышла раніца надзеі. Пасля ён отаў прыбіраць галі-
намі хвой сьвежа-выкапаную магілу. Сягоння павінны быць
хаутуры аднаго сына беднай мацеры.

Пылінка бачыла яшчэ праменні сонца пры ўсходзе, казі
званаў падыйшоў да елкі з сякерай у рука.

„Біко! кыко!“ — галінка звалілася да ног званава. Але
пылінка моцна трымалася за зялёную хвойку.

Скора галінка хвойкі зьвісла над берагам магілы, а за
зялёную хвойку моцна трымалася пылінка.

— Бім-бом! — звоніў хаутуры звон.

— З пэтраху ты ўзяўся і у пэтрах абярнешся...

Старонкай маці, сагнуўшыся над краем магілы, глядзе-
ла на чорную дамавіну, стоячую на дне ямы.

Пасыпалася першая жэська пяску. У мацеры паліліся
сьлёзы ручком.

Зьвініцелі рыдаўні. Плёск з глухім стукам сыпаўся на
пекі дамавіны. Хвядка звалілася у глыбокую магілу галінка
елкі, а разам з ёй і пылінка.

— Сьпі на вострым вечным сном, дарожна жыўшая на сьве-
це пылінка!..

Пер. Міх. Мелешко.

КРОНІКА.

Дэкларацыя пратэсту Беларускага Ураду. Панау міністру закардонных спраў украінскае дзяржавы.

Вялікая сусветная вайна адным з сваіх наслідкаў мела прызнанне ўсімі існуючымі дзяржавамі прынцыпу самаадзначэння народаў і адбудовы гістарычна існавалішых дзяржаўных арганізацыяў.

Адным з першых правоў гэты прынцып народ беларускі, які ў асобе свайго цэнтральнага органа—Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, адтрымаў сваю ўладу ад 1-го Усебеларускага Нацыянальнага Конгрэсу у Менску 17-31 снежня 1917 года, абвешчавшы актам 25-го марца гэтага году незалежнасць і непадзельнасць Беларусі ў яе этнаграфічна-гістарычных межах. Аб гэтай пастанове Урад Беларусі апавясціў усе вялікія дзяржавы, высялаўляючы дры гэтым пратэст супроць падзелу Беларусі Берагскайскай умовай. Разам з тым Урад Беларусі прасіў усе вялікія дзяржавы прызнаць дзяржаўную незалежнасць Беларусі.

Не гледзячы на гэта, апошняя дадатковая умова паміж Расіяй і Нямеччынай, падпісаная ў Берліне 12-го жніўня гэтага году, ізноў наносіць удар толькі што ўтворанай Беларускай дзяржаўнай арганізацыі, адрымаючы ад яе паўночна-ўсходнюю акраіну—да ракі Бярэзіны. Тым часам людзям гэтае тэ-

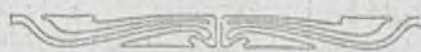
рыторы, неразумна звызнаная і гістарычна, і эканамічна, і нацыянальна, і культурна з рэштаю Беларусі, праз вусны сваіх дэлегатаў на Усебеларускім Нацыянальным Конгрэсе ясна выявіла сваю волю—станавіць разам з іншымі часткамі Беларусі адзін дзяржаўны арганізм.

Змучаны цягатамі вайны, зруйнаванай эканамічнае і культурнае жыццё краю і разарваўшай яго на часткі, народ беларускі, узлажыўшы ўсе надзеі на магчымасць свайго адраджэння толькі на злучэнне ўсіх беларускіх зямель і адбудову свайго ўтрачанай дзяржаўнасці, бачыць у новым акце падзелу Беларусі пагрозу самому свайму нацыянальнаму існаванню і перад усім цывілізаваным сьветам выстаўляе дамаганне, каб усе Беларускае землі, як ужо ачышчаныя і падлягаючыя ачышчэнню нямецкімі акупацыйнымі войскамі, так і занятыя суседнімі дзяржавамі, былі аддадзены незалежнай Беларускай дзяржаве.

Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі Я. Лёсін.

Старшыня Народнага Сэкрэтарыяту Беларускай Народнай Рэспублікі і Сэкрэтар Загранічных Справаў І. Серада.

Загадчык справаў Народнага Сэкрэтарыяту Б. Н. Р. і Народны Сэкрэтар Л. Заяц.

Упыр.

І летні печарок.

І цень стагоў даўжэнь.

Пры вогнішчы ляжу,

Але галавешкі тлеюць.

Балотны, дзікі луг...

Залотніца травіна.

Нябесы у вагні

Палаючай зарнінцы.

А хмаркі, як той сьнег.

Як белыя авечкі,

Свой адбіваюць кінталі

У люстры звай рэчкі.

У завадзі штурноў...

То качкі у чароў.

А цінныя вакол

Паную на балоты.

Я чую, як дрыгнець

Над буслам лодкі трацінцы

Я чую, як у грудзях

Лодкі сэрца маё бяеца.

І паіраю ў дзень

У блакіт змрэг шырока.

Пасуе, багнучы над

Шукаючы вясны.

Штось чорнае блішчыць

Над сумваю імшарай,

Як-бы ляціць сюды

Спад белай нізкай хмары.

Ляціць віжай,—ва дуг.

Гляджу: картуш валікі.

Пусціўся ен ка мне

Страшэнным, смагля, дзікі...

Ен кіпці распусціў,

Крывей валіты вочы;

За раз адзін мяне

Гамнуць жывога хоча...

І я акаману.

Гляджу, што далей будзе:

Аж кінуўся ка мне,

Хеўся ў самы грудзі.

Давіць плываць і рывіць.

Больш вочы мне туманіць.

Каршніц маю кроў

І грудзі мае рывіць.

Прое кожны хвіль гляджу—

О лодкі хвалі, Божа!

То-ж не жаршун злены,

У дрэўчынцы прыгожа!

Акутала мяне

Рустыч-валасань.

Акутала мяне

Пахнутымі рукамі.

А шыйка, як той сьнег.

І кругленькія шчочкі.

І як два матылькі,

Яе блакітны ночкі.

І хмеліць без канца

Грудзмі, гарачым целам.

І губкамі сьсе кроў

З імцам ашалелым.

Бязмежна была боль.

А шчасце—надзвычайна.

Усю выпіў маю кроў

У любові дзікай, тайнай!

Бары жыццё мае,

Прыгожая дзяўчына!

За гэтакі рай на міг

Навекі я загіну.

І я увесь палаў

У віры асодным.

Вось кончыла піць кроў

І крыкнула: «Нягодым!

«Крыві! Ішчэ крыві!

Чаму ў цябе так мала?»

І кінула мяне

І каршуном зноў стала.

То быў упыр магіл

У постаці кабеты,

Што жыўціца крывей

Людзкой на сьвеці гэтым.

Ясанар.

Рэдактар Я. Лёсін.

Новыя кніжкі.

- 1) Літаратурны Зборнік, сшыт. 1. . 90
- 2) Сцэнічныя творы, Тараса Гушчы. 50
- 3) Дзіцячая Чытанка 50
- 4) Матчыны Дар, зборн. верш. А. Гаруна 2рб. —
- 5) Бярозка, апавяданні Ядвігіна Ш. 75
- 6) Сымон Музына, поэма Якуба Коласа 1рб. 50
- 7) Тарас на Парнасе 30
- 8) Зборнік сцэнічных твораў, сшыт. 1. 4рб. —
- 9) Першыя малітвы 30
- 10) «Вольная Беларусь». (у адрасе) ад 1918 г. 6рб. —
- 11) Што трэба ведаць кожнаму белару (або кожнаму артыкулаву) 1рб.

Менск, Беларускае Кнігарня.

Закончана, 18.